

AUTOGRAFŲ KOLEKCIONAVIMAS ŠIANDIENOS LIETUVOJE

Rolandas Gustaitis |

Vilniaus universiteto Knygotyros
ir dokumentotyros institutas
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: rolandasgustaitis@gmail.com

Europoje autografai pradėti kolekcionuoti XVI a. kartu su raštijos išplitimu. Vėlesniais šimtmečiais ši kolekcionavimo rūšis išpopuliarėjo daugelyje šalių, kartu ir JAV. Straipsniai žiniasklaidoje, kartkartėmis rengiamos autografų parodos liudija, kad autografų rinkimas, kaip kolekcionavimo rūšis, nors ir egzistuoja Lietuvoje, bet apie jį turime nedaug žinių. Tiek autografams, tiek apskritai kolekcionavimui Lietuvoje yra skirtas vienas kitas mokslinis tyrimas, tačiau už tokių tyrimų ribų lieka autografų kolekcionavimas kaip reiškinys. Šiame straipsnyje aptariami šiandienos Lietuvos autografų kolekcininkai ir jų kolekcionavimo motyvai, kolekcijų teminė sudėtis, jų kaupimo būdai ir šaltiniai.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: *autografas, kolekcija, kolekcionavimas, kolekcininkas.*

ĮVADAS

XVI amžiuje Renesanso epochos dvasia paskatino Europoje kolekcionuoti meno vertybes, gamtos objektus, įvairias keistenybes. XVI a. pabaigoje Prancūzijoje pradėta kolekcionuoti ir autografus. Autografas (graikiškai *autos* – pats, *grapho* – rašau) paraidžiui reiškia rankraštį, rašytą paties autoriaus ranka. Pirmąsias kolekcijas sudarė istoriniai dokumentai, memuarai, pasiuntinių pranešimai, laišakai. Tuo metu autografai daugiausia buvo renkami dėl dokumentų turinio. Nuo XVIII a. vidurio dėl kolekcionavimo reiškinio autografais pradėti vadinti rankraščiai, rašyti garsių, įvairiose srityse (politikoje, mene, kultūroje ir kt.) pasižymėjusių asmenų. Rankraščio turinys tapo ne toks svarbus¹.

Tokia autografo sąvokos apibrėžtis nuo pat XIX a. pabaigos iki dabar pateikiama įvairiose enciklopedijose ir žodynuose. Pavyzdžiui, *Lietuvių enciklopedijoje* rašoma: „autografas plačiąja prasme yra autoriaus ranka parašytas veikalas, taigi kiekvienas rankraštis; siaurąja prasme autografais vadinami laišakai ar tik vieni parašai žymesnių ir pagarsėjusių asmenų.“² Šiame straipsnyje autografo sąvoka bus

1 Автографы. In *Энциклопедический словарь*. С. Петербург, 1890, т. 1, p. 123.

2 Autografas. Iš *Lietuvių enciklopedija*. Boston, 1953, т. 1, p. 481.

suvokiama kaip žymaus asmens ranka rašytas tekstas, nepaisant jo apimties (išti-
sas kūrinys ar vien tik parašas) įvairiose laikmenose.

Autografai tradiciškai klasifikuojami pagal materialiąją konstrukciją. Šis po-
žymis jungia materialumą, fizines charakteristikas bei formą. Vadovaujantis šiuo
požymiu, galima įvardyti devynias pagrindines autografų rūšis: 1) laišškai (rašyti
ranka ar mašinėle ir tik pasirašyti); 2) autografai dokumentuose (pasirašyti čekiai,
sutartys ir kt.); 3) žymių asmenų rankraščiai (muzikos, literatūros kūriniai, mokslo
veikalai ar tik trumpos citatos, skirtos kolekcininkams); 4) autografai ant fotogra-
fijų ir atvirukų; 5) žymių asmenų (knygų autorių) autografai knygoje; 6) autografų
albumai; 7) autografai pramoniniu būdu parengtuose lapuose autografams rinkti;
8) žymių asmenų parašai ant tuščio popieriaus lapo; 9) parašai ant smulkiųjų spau-
dinių arba daiktų, susijusių su autografo autoriaus profesine, moksline, kūrybine,
sportine ir kt. veikla.

Autografus galima klasifikuoti ir pagal paskirties požymį. Jis rodo, kuriam tiks-
lui autografai skirti ir kokį vaidmenį atlieka socialinėje aplinkoje. Nuo autografo
paskirties priklauso užfiksuotos informacijos pobūdis, apimtis ir turinys. Pagal
šį požymį galima išskirti penkias autografų rūšis: 1) privataus pobūdžio (laiškai,
dienoraščiai); 2) oficialaus pobūdžio (autografai dokumentuose); 3) autografai
proginuose spaudiniuose (autografas ant plakato, spektaklio programėlės, knygo-
je ir kt.); 4) literatūros, muzikos kūrinys arba tik autografas tokiuose kūriniuose,
5) mokslinis veikalas.

Lietuvoje autografų kaupimas pradėjo populiarėti XVIII a. pabaigoje, kai Lietu-
vos ir Lenkijos valstybei praradus nepriklausomybę buvo suvokta egodokumentų
(rankraščių) svarba istorinės atminties išsaugojimui. Gausiai pradėti rinkti žymių
asmenybių autografai, laišškai, atsiminimai. XIX a. pirmame ketvirtyje Vilniaus uni-
versiteto biblioteka daug rankraščių įsigijo dovanų būdu³. Reikia pažymėti, kad šių
dovanotų rankraščių pobūdis rodo dovanotojus buvus kolekcininkais.

Tiesiogiai su autografų kolekcionavimo tema susijusių mokslo darbų Lietuvoje
paskelbta vos keletas. Prof. Domo Kauno straipsnyje „Einšteino autografas“ (1999)
pateikiamas autografo sąvokos aiškinimas, apibūdinamas autografų kolekciona-
vimo reiškinys, analizuojami kolekcionavimo objektai ir metodai, autografų vie-
šinimas ir jo trūkumai, kolekcininkams skirti katalogai, akcentuojama autografo
materialioji vertė. Išvardytos didžiausius autografų rinkinius Lietuvoje turinčios
atminties institucijos. Skelbiamas ir nedidelis tyrimas apie autoriaus rinkinyje esa-
mą A. Einšteino knygą *Reliatyvumo teorija* su jos autoriaus autografu⁴. Atminimų
albumų kilmės, raidos ir turinio klausimai aptariami Redos Griškaitės straipsnyje
„...noriu būti Tavo Knygoje...“: XIX amžiaus pirmosios pusės moterų atminimo al-
bumai⁴⁵. Daug dėmesio skiriama albumistikos istoriografijai, atkreiptas dėmesys į

XIX a. pradžioje padidėjusią takoskyrą tarp masinio ir elitinio albumų (pastaruošius dėl savo turinio galime laikyti ir autografo albumais). Reikia pažymėti, kad už tokių tyrimų ribų yra autografo kaip kolekcionavimo objekto klausimas ir netirama viso autografo kolekcionavimo kaip reiškinio problema: kolekcininkų asmenybės, kaupimo būdai ir šaltiniai, kolekcijų sutvarkymas ir autografo kolekcijų likimas, mirus savininkui, taip pat autografo kolekcijų aktualinimo būdai ir rezultatai.

Šio straipsnio tikslas – autografo kolekcionavimo reiškinio šiandienos Lietuvoje analizė (autografo kolekcininkų, kolekcionavimo motyvų, kolekcijų tematikos, kaupimo būdų ir šaltinių tyrimas). Numatytam tikslui įgyvendinti taikyti interviu, tyrimo *de visu* ir analizės metodai. Autografo kolekcininkai ir jų kolekcijos tyrimui buvo atrinkti naudojantis „Google“ paieškos sistema ir pačių kolekcininkų žodine apklausa, taip pat straipsnio autoriaus tiesiogine patirtimi bendraujant su autografo kolekcininkais. Straipsnyje bus tiriamos šešių žymiausių šiandienos Lietuvos kolekcininkų kolekcijos.

AUTOGRAFO KOLEKCIININKAI IR JŲ KOLEKCIONAVIMO MOTYVAI

Autografo kolekcionavimo reiškiniai svarbus kolekcininko kaip asmenybės pažinimas. Vilniaus universiteto profesorius habil. dr. akademikas Arvydas Virgilijus Matulionis (g. 1946) rašo: „Likimas lėmė, kad sutikau labai daug šviesių žmonių, kurių atminimą panorau išsaugoti. Taigi pradėjau rinkti autografus tik tų žmonių, su kuriais esu <...> bent kiek bendravęs.“⁶ Mintis kolekcionuoti kilo 1978 m., kai su draugais namo rūsyje, kuriame išmūrytas židinytis, šventė Rygoje apgintą savo disertaciją. Tuomet po smagaus pasisėdėjimo kažkas sumastė šventės kaltininkui surašyti palinkėjimus tiesiai ant sienos, o kaip rašiklį panaudojo moterų turėtus lūpų dažus⁷.

A. V. Matulioniui pomėgis kolekcionuoti suteikia pažinimo džiaugsmą ir skatina patriotizmo jausmą. Jam, kaip operos mylėtojai, didelį pasididžiavimą kelia tai,

3 PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuvos egodokumentinio paveldo samprata ir tyrimų kryptys. Iš *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė*. Vilnius, 2013, p. 118.

4 KAUNAS, Domas. Einšteino autografas. *Mokslas ir gyvenimas*, 1999, nr. 4, p. 5–7.

5 GRIŠKAITĖ, Reda. „...noriu būti Tavo Knygoje...“: XIX amžiaus pirmosios pusės moterų atminimo albumai. Iš *Egodokumentai ir privati Lietuvos*

erdvė XVI–XX amžiuje. Vilnius, 2013, p. 327–402.

6 MATULIONIS, Arvydas Virgilijus. Autografo rinkimas. Iš *Re: Rimantas Vaitiekūnas* [interaktyvus]. Prisegtas Microsoft Word formato elektroninis dokumentas prie asmeninio pranešimo Rolandui Gustaičiui. 2014 m. kovo 24 d. lap. 12.

7 MILKEVIČIŪTĖ, Giedrė. Profesorius A. Matulionis – autografo medžiotojas. *Julius / Brigita*, 2013, kovo 9, nr. 10, p. 16.

kad Lietuva išaugino daug puikių dainininkų, dirigentų, atlikėjų. Kolekcionavimą lydi medžiotojo azartas – noras surinkti kuo didesnę kolekciją (tiesa, A. V. Matulionio sukauptos kolekcijos dydis ir pačiam kolekcininkui nėra žinomas), o ypač kai nepavyksta arba labai sunku gauti norimą autografą. Ne sykį tekdavo sukti galvą, kaip patekti į uždara spektaklį, kuriame turėjo dalyvauti vienas ar kitas gerbiamas atlikėjas. Kaip teigia kolekcininkas, žmogui būdingas noras kuo nors išsiskirti iš kitų. Nemažai žmonių ką nors renka, kad patenkintų savo norą turėti tai, ko neturi kiti⁸. Autografų kolekcionavimas kaip tik tam palankus.

Lietuvos diskotekų judėjimo pradininko, kultūros renginių organizatoriaus, Šiaulių pedagogo Romualdo Volodkos (g. 1954 m.; prisistatančio kaip DJ Senis) autografų kolekcijoje yra apie 500 autografų⁹. 2003 m. jo kolekcijoje buvo daugiau kaip 400 autografų – per dešimtmetį kolekcija padidėjo maždaug 100 vienetų¹⁰. Nuo jaunystės R. Volodka pradėjo rinkti ir muzikos įrašus, turi sukaupęs didžiulę jų kolekciją¹¹. Kolekcionuoja ir alaus skardines. Šiauliuose yra surengęs alaus atributikos kolekcininkų šventę¹². Teigia, kad pats rimčiausias pomėgis – autografų rinkimas. Juos renka nuo 1975 metų¹³. Aplankė nemažai koncertų Lietuvoje ir užsienyje, akis į akį bendravo su garsiais atlikėjais. Po susitikimų su įžymybėmis jam lieka prisiminimus įamžinusios nuotraukos ir autografai¹⁴. Pasak kolekcininko, autografų rinkėjas turi būti labai atkaklus, mokėti improvizuoti konkrečioje situacijoje, kartais net būti įkyrus. Visų šių savybių R. Volodka turi su kaupu¹⁵.

Kitas šiaurietis Rimantas Vaitiekūnas (g. 1936) turi surinkęs didžiausią Lietuvoje autografų kolekciją. Taip tvirtinama *Lietuvos rekordų knygoje*¹⁶. Paties kolekcininko teigimu¹⁷, jo kolekciją šiandien sudaro apie 6000 autografų iš 87 pasaulio šalių. R. Vaitiekūnas – Jonišio liaudies teatro įkūrėjas, pastatė 37 saviveiklos spektaklius, 30 metų išdirbo Šiaulių dramos teatre (teatro direktoriaus pavaduotoju, vėliau – archyvaru). Jam teko bendrauti su daugeliu lietuvių aktorių iš kitų šalies teatrų.

R. Vaitiekūnas autografus pradėjo rinkti 1958 m. Jis yra prisipažinęs, kad kolekcionavimo pradžioje buvęs nedrąsus, bijojęs įkyrėti, nenorėjęs pasirodyti akiplėša, todėl labai dažnai parašus gaudavo paskutinis arba jam nelikdavo nuotraukų, kurias dalindavo atlikėjais. Tačiau vėliau įgavo drąsos ir dabar pirmas gali prieiti prie bet kurio atlikėjo, net pasaulinės garsenybės. Kolekcijos eksponatai ne tik atgaivina prisiminimus, sukelia emocinį pasitenkinimą, bet ir skatina labiau domėtis muzika. Kaip priedą kolekcininkas turi sukaupęs didelę kino filmų ir operų vaizdo įrašų kolekciją, taip pat knygų rinkinį apie operas, kompozitorius ir atlikėjus, daugybę iškarpų iš įvairių leidinių¹⁸. Kaip teigia pats R. Vaitiekūnas, autografų rinkimas yra kasdienis didžiulis malonus darbas. Autografas – jo kultūrinio meninio gyvenimo dalis¹⁹. Kolekcininkui „gauti autografą ar platesnį įrašą, vadinasi, maloniai

pabendrauti su meno žmonėmis, sugrįžti į spektaklį, koncertą, kūrybinį vakarą-susitikimą, kai daugiau sužinai apie atlikėją iš jo paties lūpų.²⁰ Taip jis bendrauja su meno žmonėmis – pasisveikina, pagiria, pasako, kas patiko jų vaidmenyse ar apskritai kūryboje²¹.

Autografų kolekcininkas Juozapas Kukštas, pedagogas iš Mažeikių, gimęs ir augęs Viekšniuose, dažnai lankydavosi susitikimuose su įžymiais meno, sporto ir kitų sričių asmenimis. Į miestelį gastrolių atvykdavo dramos teatrai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, vykdavo susitikimai su rašytojais. O kadangi J. Kukštas yra drąsus ir smalsus, tai nusinešdavo ir knygą autoriui pasirašyti. Nuo to prasidėjo autografų kolekcionavimas. 2009 metų duomenimis, jo kolekcijoje buvo daugiau kaip 500 žymių Lietuvos asmenybių parašų. Prašant autografo, pasak jo, svarbu būti gerai nusiteikusiam ir rasti tinkamą būdą prieiti prie žmogaus²².

Fizikas iš Kauno prof. habil. dr. Stanislovas Sajauskas (g. 1946) vaikystę kartu su kitais šeimos nariais praleido tremtyje (1949–1959). Grįžęs į Lietuvą, įgijo aukštąjį išsilavinimą, tapo mokslininku. Jis yra sukaupęs numizmatikos, autografų ir Suvalkijos nuotraukų bei atvirukų kolekcijas. Kurį laiką dirbo muziejininku, yra išleidęs knygų apie Lietuvos numizmatiką. S. Sajauskui mintis kaupti autografus kilo kartą sendaikčių turguje pamačius parduodamą segtuvą, pilną bažnytinių dokumentų iš vienos kaimo bažnyčios (daugiausia tai buvo leidimai tuoktis, įvairūs aplinkraščiai, susirašinėjimas). Tuo segtuvu niekas nesidomėjo. Kolekcininkas suprato, kad jeigu jis praeis pro šalį, tai tie dokumentai, kaip nieko nedominanti

8 Ten pat.

9 Interviu su Romualdu Volodka (garso įrašas). Šiauliai, 2014 m. lapkričio 7 d. Autoriaus archyvas.

10 MOCKUTĖ, Angelė. Garsenybių autografai – tarsi gyvenimo dienoraštis. *Šiaulių kraštas*, 2003, rugsėjo 20, p. 7.

11 JAKUTIS, Ričardas. Gyvenimo filosofija – muzika. *Šiauliai plius*, 2010, lapkričio 26, nr. 340, p. 13–14.

12 Interviu su Romualdu Volodka...

13 ZUBIENĖ, Gitana. Linksmybės receptą žino Romualdas Volodka. *Šiaulių naujienos*, 1996, lapkričio 12, p. 3.

14 GRIŠKUTĖ, Viktorija. Turintis artimiausią ryšį su bitlais. *Šiaurės kryptis*, (Šiauliai), 2009, vasario 12, nr. 16, p. 15.

15 ZIEMELIS, Jonas. *Autografų paroda „atminties seifų raktai“ (iš A. Krištopaičio, R. Volodkos, J. Krivicko ir Šiaulių „Aušros“ muziejaus rinkinių)* [interak-

tyvus]. 2004 m. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.muziejai.lt/prev_vers/siauliai/autografu_paroda.htm>.

16 NAVAITIS, Vytautas. *Lietuvos rekordų knyga*. Vilnius, 2003, p. 208.

17 Interviu su Rimantu Vaitiekūnu (garso įrašas). Šiauliai, 2014 m. lapkričio 7 d. Autoriaus archyvas.

18 JAKUTIS, Ričardas. Klasikinės kultūros riteris. *Šiauliai Plius*, 2014 vasario 21, nr. 509.

19 VAITIEKŪNAS, Rimantas. Mano žvaigždės. *Kolekcija*, 1995, nr. 2, p. 33.

20 Ten pat.

21 Interviu su Rimantu Vaitiekūnu...

22 *Autografų rinkėjas savo aistra užkrėtė ir anūkus* [interaktyvus]. Mažeikiai: UAB „Santarvės laikraštis“, 2009 m. balandžio 9 d. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.santarve.lt/zmones/autografu-rinkejas-savo-aistra-uzkrete-ir-anukus/>>.

makulatūra, atsidurs šiukšlyne. Tokia mintis jį paskatino įdėmiau juos peržvelgti. Pavartęs įsitikino, kad toje šūsnyje buvo ir jam „žinomų asmenų (net asmenybių) prisilietimai, paliekant patvirtinantį parašą ir antspaudą.“²³ Kadangi prašoma kaina nepasirodė didelė, tai be ilgų svarstymų nupirko, kad galėtų atidžiau su jais susipažinti ramesnėje aplinkoje. Vėliau pradėjo ieškoti kolekcininkų pasiūlymų – dokumentų ar laiškų su žymių asmenų parašais, antspaudais. „Kadangi Kaune buvau vienintelis tuo besidomintis, tai gavau daug pasiūlymų, kurių dauguma mane nelabai sudomino, nes buvo arba rusiški, dažniausiai lenkiški iš Vilniaus krašto ar *Vendzegolos*.“²⁴

S. Sajausko teigimu, žymaus žmogaus parašas yra „kalbantis“: „Kiek daug jis pasako apie Žmogų, kokie jausmai, prisiminimai sukyla, žvelgiant į jį! Kalba ir tekstas, parašu patvirtintas. Ir „šiltas“ dokumentas ar knyga Jos ir Jo rankų palytėta.“²⁵ Nors garsenybės paskubomis minioje išvedžiotas parašas ant nuotraukos, albume ar kitur yra tik formalus prisilytėjimas, todėl jis nėra žmogaus sielos dalelė, o veikia tik šaltas jos atspindys²⁶, tačiau S. Sajauskui autografas – tai tarsi kultūros istorijos paminklas, tiesiogiai susijęs su įžymių, Lietuvos kultūrai nusipelnusių asmenybių gyvenimu, menantis vieną ar kitą jų veiklos epizodą²⁷.

S. Sajauskas nesijaučia turįs tam tikrų charakterio savybių, kurias, jo manymu, turi kiti autografo kolekcininkai (pavyzdžiui, drąsos), nors autografo rinkimas jam tapo vienu iš įdomesnių savęs, kaip kolekcininko, realizavimo būdų²⁸. Tiesa, pastaruoju metu S. Sajauskas autografo aktyviai nebekolekcionuoja, nors kolekciją ir toliau saugo. Jis mąno, kad dvi jo surengtos autografo parodos ir jų spausdintiniai katalogai prasmingai užbaigia vieną iš jo pomėgių – autografo kolekcionavimą. Ir nors progai pasitaikius vis dar priglaudžia vieną kitą autografa, bet autografo kolekcionavimo ypatingai neakcentuoja. Šiuo metu užsiima kitokia veikla – kraštotyra²⁹.

Autografuotų knygų savo rinkiniuose dažnai turi ir bibliofilai, jas ypač vertina, tačiau autografo kolekcininkais iš jų galime vadinti tik tuos, kurie autografuotų knygų rinkinius kaupia tikslingai. Knygoje *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas* (2001) Lietuvos bibliofilų klubų nariams tarp kitų buvo pateiktas klausimas ir apie tikslingą autografuotų ir dedikuotų knygų rinkinio kaupimą. Iš pateiktų atsakymų paaiškėjo, kad tik vienas Vidmantas Staniulis kaupia žymių žmonių autografus. Jo bibliotekoje yra daugiau kaip 500 autografuotų knygų rinkinys, per 100 laiškų, atvirlaiškių ir kitokių rankraščių. Jie sudaro atskirą kolekciją³⁰. Jam autografai knygoje – tarsi mažos knygų istorijos, atliekančios prisiminimų atgaivinimo funkciją – primena susitikimus su rašytojais, įvairius renginius³¹.

Kauno kolegijos dėstytojas, Leidybos ir poligrafijos muziejaus vadovas, Lietuvos žurnalistų sąjungos narys Ričardas Venckus (1941–2015) rinko senas knygas,

atvirukus, nuotraukas su Lietuvos vaizdais, taip pat kaupė įvairias renginių programas, kvietimus, žemėlapius, vizitines korteles. Knygose kolekcininkas, be kita ko, labai vertino autografus, dedikacijas, įvairias marginalijas, todėl turėjo surinkęs ir didelę autografų (beje, ne tik knygose) kolekciją. Jo autografų kolekciją papildė įžymybių balsai, įrašyti į magnetofono juosteles³². Kolekcionavimas jam – tai ne tik gyvenimo būdas, bet kartu svarbi kultūrinė ir šviečiamoji veikla, teikusi daug emocijų ir azarto³³.

Panagrinėjus Lietuvos autografų kolekcininkų biografijų faktus, jų laisvalaikio pomėgius ir charakterio bruožus, kolekcionavimo motyvus, galima apibendrinti, kad autografija yra kolekcininkų profesinės veiklos, kultūrinio gyvenimo ir laisvalaikio leidimo dalis. Minėti kolekcininkai yra pasiekę puikių rezultatų savo profesinėje veikloje. Autografų kolekcionavimas yra tik viena iš kelių jų kolekcionavimo veiklų. Siekis gauti trokštamą autografą skatina medžiotojo azartą, o gauti autografai kolekcininkams primena geras emocijas, patirtas pabendravus su autografo autoriumi (koncerte, spektaklyje ar knygos sutiktuvėse), skatina domėtis autografų autoriais, o tai savo ruožtu didina pažinimo džiaugsmą. Minėtus autografų kolekcininkus sieja jiems būdingi charakterio bruožai: patriotizmas, mokėjimas bendrauti, atkaklumas, kantrybė, drąsa (arba siekis būti drąsiam), energingumas. Visi jie turi tam tikrų specifinių psichologijos žinių, reikalingų siekiant gauti autografą.

AUTOGRAFU KOLEKCIJU TEMINĖ SUDĖTIS

Tiriant autografų kolekcijas svarbu nustatyti, kokios visuomeninio gyvenimo srities ar istorinio laikotarpio asmenų autografai yra renkami. Kenetas W. Rendellas, autografais prekiaujančios firmos „The Rendels“ partneris, yra išskyręs tris pamatinius autografų kolekcijų tipus:

23 SAJAUSKAS, Stanislovas. *Re: Autografai* [interaktyvus]. Pranešimas Rolandui Gustaičiui. 2015 m. rugpjūčio 31 d. Asmeninis pranešimas.

24 Ten pat.

25 *Lietuvos kūrėjų autografai*. Kaunas, 2003, p. 5.

26 SAJAUSKAS, Stanislovas. Autografas – žmogaus sielos materialusis pavidalas. *Kolekcija*, 1998, nr. 5, p. 67.

27 Ten pat.

28 Ten pat.

29 SAJAUSKAS, Stanislovas. *Re: Autografai* [interaktyvus]. Pranešimas Rolandui Gustaičiui. 2014 m. kovo 14 d. Asmeninis pranešimas.

30 *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas*. Vilnius, 2001, p. 11, 12, 72, 80, 81, 91, 112.

31 *Autografai ne tik knygose...*: parodos katalogas. Kaunas, 1996, p. 5.

32 SKUČAITĖ, Virginija. *Netradicinė LŽS nario aistra* [interaktyvus]. Kaunas, LŽS Kauno apskrities skyrius [žiūrėta 2014 m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kaunojournalistai.lt/12023/>>.

33 *Kolekcionierius Ričardas Venckus: „Aš pakeliu tai, kas mėtosi“* [interaktyvus]. 2010 m. rugsėjo 15 d. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://siena.kauko.lt/?p=1567>>.

- 1) Teminės arba specialiosios kolekcijos. Jos būna skirtos vienai temai (pavyzdžiui, Prancūzų impresionizmas), tam tikram istorijos laikotarpiui (JAV pilietinis karas) arba garsiai istorinei asmenybei (Napoleonas Bonapartas);
- 2) Autografų rinkiniai. Daugelis kolekcininkų kaupia laiškus bei dokumentus tų asmenų, kurie užimdavo tą patį oficialų postą ar ėjo tas pačias pareigas (JAV prezidentai, Napoleono maršalai) arba pasirašė kokį nors svarbų dokumentą (pavyzdžiui, JAV Nepriklausomybės deklaracijos signatarai);
- 3) Eklektinės kolekcijos. Tai mišros kolekcijos, kurias sudaro tarpusavyje nesusiję autografai įvairiomis kolekcininkui artimomis temomis. Tarkim, jose gali būti JAV prezidento laiškas, mėgstamo autoriaus poemos rankraštis ar autografuota fotografija. Svarbiausias atrankos kriterijus – emocinis ir intelektualinis patrauklumas³⁴.

A. V. Matulionis savo autografų kolekciją vadina savita ir nepakartojama, nes ji atspindi jo asmens egopasaulį, dokumentiškai įamžina to pasaulio žmones. Tad ir kolekcijos tema, kaip ją apibrėžia pats formuotojas, yra „mano pasaulis“. Patys svarbiausi jam yra asmeniškai skirti autografai-dedikacijos. Kolekcijoje yra ir artimų žmonių parašai, ir pasaulinio garso atlikėjų autografai. Kaip teigia A. V. Matulionis, ne visi autografai yra vienodo „svorio“. Žinoma, svarbiausi yra autografai tų žmonių, kurie labiausiai nusipelnė Tėvynei, pasiekė ypatingų savo veiklos rezultatų. Tačiau autografų rinkėjui ne mažiau svarbūs ir artimų jam žmonių parašai, saugantys bendravimo šilumą. Ir nusipelnusių žmonių autografai, ir artimų žmonių parašai ypač didelę reikšmę įgauna tada, kai tie asmenys išeina amžinybėn. Tai, kad būtent jo tėvo autografas prieš mirtį išleistoje knygoje *Girios prieglobstyje* kolekcininkui yra pats brangiausias, patvirtina jo kolekcionavimo pobūdį – rinkti autografus tiesiogiai tik iš gyvenimo kelyje sutiktų žmonių³⁵.

R. Volodka daugiausia kolekcionuoja Lietuvos ir užsienio muzikos pasaulio (estrados, roko, džiaz) atstovų parašus – tai pagrindiniai jo kolekcionavimo objektai³⁶. Iš viso jis teigia turįs 85 procentus visų garsių Lietuvos muzikos atlikėjų autografų. Pastarieji būna laiko patikrinti, todėl įvairių televizijų muzikinių projektų dalyvių autografų nerenka³⁷. R. Volodka sakosi turįs kone visos senosios lietuvių estrados atlikėjų autografus³⁸. Kolekcininkui pats vertingiausias – Rygoje po koncerto gautas pasaulinio garso gitaristo, bliuzo karaliaus B. B. Kingo parašas³⁹. R. Volodka turi (tiesa, nedaug) ir Lietuvos aktorių, sportininkų, politikų autografų⁴⁰.

R. Vaitiekūno kolekcionavimo tema – meno kūrėjų autografai. Renka Lietuvos ir užsienio operos ir baleto solistų, kino ir teatro aktorių, estrados įžymybių, dirigentų, kompozitorių, instrumentalistų, dailininkų bei rašytojų autografus⁴¹. Surinkti beveik visų Lietuvos kino ir teatro aktorių iš Vilniaus, Klaipėdos, Kauno, Šiaulių teatrų parašai. Kolekcijoje gausu sovietinių kino ir teatro aktorių autogra-

fų. 5000 autografų skirti asmeniškai (autografai-dedikacijos) R. Vaitiekūnui. Tiesa, kolekcininkas turi vieną taisyklę: jei atlikėjas nepatinka – iš jo autografo neprašo⁴².

J. Kukšto kolekciijoje yra Lietuvos rašytojų, aktorių, sportininkų, dvasininkų, operos solistų autografai. Jis renka ne vien tik žinomų žmonių autografus. Pavyzdžiui, iš Venesueloje vykusio chorų festivalio, kuriame jis dalyvavo, parsivežė nemažai dalyvių parašų⁴³.

Keletas kolekcininkų renka Lietuvos istorinių asmenybių (anksčiau gyvenusių žymių Lietuvos asmenų) autografus. V. Staniulio autografų kolekciijoje yra autografuotų antikvarinių knygų lietuvių bei užsienio kalbomis, atvirukų ir nuotraukų su autografais, rankraščių ir laišku, įvairių dokumentų, pavyzdžiui, studijų knygelių su dėstytojų parašais. Visa tai atspindėta parodos kataloge⁴⁴. Pagrindinė kolekcionavimo tema, kaip matyti iš katalogo, – lituanika. V. Staniulio kolekciją puošia Lietuvos istorinių asmenybių (Žygimanto Augusto, Motiejaus Valančiaus, Antano Baranausko, Maironio, Vaižganto) autografai⁴⁵.

R. Venckaus autografų kolekciijoje buvo apie 1000 žymių Lietuvos žmonių (rašytojų, politikų, kariškių, dvasininkų ir kt.) autografų⁴⁶, tarp jų – 968 knygos su autografais (2010 m. duomenimis)⁴⁷. Kiti autografai yra ant afišų, teatrų programų, katalogų, vizitinių kortelių ir kitų spaudinių. Didžiąją dalį R. Venckaus kolekcijos sudarė Lietuvos istorinių asmenybių autografai.

S. Sajausko kolekciją sudaro, be mūsų laikų žymių Lietuvos asmenų autografų, ir Lietuvos istorinių asmenybių (dvasininkų, mokslininkų, Nepriklausomybės akto signatarų, politikų, visuomenės veikėjų) autografai⁴⁸. Kolekcininkas yra atskleidęs, kad kai kurių jo kolekcijos autografų autoriai jo paties yra vertinami neigiamai.

34 RENDELL, W. Kenneth. Who collects autographs and manuscripts, and why: the philosophy of collecting. In *Autographs and Manuscripts: A Collector's Manual*. New York, 1978, p. 63–65.

35 MATULIONIS, Arvydas Virgilijus. Autografų rinkimas..., lap. 3.

36 Rolando Gustaičio interviu su Romualdu Volodka...

37 GRIŠKUTĖ, Viktorija. Turintis artimiausią ryšį su bitlais...

38 MOCKUTĖ, Angelė. Garsenybių autografai – tarsi gyvenimo dienoraštis...

39 ZUBIENĖ, Gitana. Linksmybės receptą žino Romualdas Volodka..., p. 3.

40 VENCKUVIENĖ, Audra. Ant kambario sienų – estrados žvaigždžių atspindžiai. *Šiaulių naujienos*, 2001, birželio 14, p. 16.

41 VAITIEKŪNAS, Rimantas. Mano žvaigždės..., p. 33.

42 Ten pat.

43 *Autografų rinkėjas savo aistra užkrėtė ir anūkus...*

44 *Autografai ne tik knygose...*: parodos katalogas: dokumentai, laiškai, atvirukai, knygos. Kaunas, 1996. 38 p.

45 *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas...*, p. 112.

46 SKUČAITĖ, Virginija. *Netradicinė LŽS nario aistra...*

47 *Kolekcionierius Ričardas Venckus: „Aš pakeliu tai, kas mėtosi“...*

48 BAUŠAITĖ, Rūta. Lietuvos kūrėjų autografai. *XXI amžius*, 2003 vasario 26, nr. 16, p. 1; SAJAUSKAS, Stanislovas. Autografas – žmogaus sielos materialusis pavidalas..., p. 69.

S. Sajauskas mini keletą jo kolekcijon patekusių neigiamą „aurą“ skleidžiančių autografų (sovietinio veikėjo Justo Paleckio, Vilniaus krašto „aršaus lenkintojo“ vyskupo R. Jalbrzykowskio), kuriuos vadina ir „juodaisiais“ parašais⁴⁹.

Apibendrinant galima tvirtinti, kad populiariausi Lietuvos autografų kolekcininkų kolekcionavimo objektai yra žymių Lietuvos meno, kultūros, mokslo, visuomenės, politikos, sporto atstovų ir garsių Lietuvos bei užsienio muzikos atlikėjų ir aktorių autografai. Tai rodo, kad kolekcionuoti pasirenkamos asmenybės, bet ne temos, renkami tik iškilų, bet ne tam tikro istorinio laikotarpio visų garsių asmenų autografai. Neigiamai visuomenėje vertinamų Lietuvos istorinių asmenybių autografai kaip kolekcionavimo objektai nėra populiarūs.

KAUPIMO BŪDAI IR ŠALTINIAI

Paprasčiausias būdas gauti šiandienos žymaus žmogaus autografą yra jo užrašymas asmeniškai pačiam kolekcininkui tiesiogiai parašius. Kartais tai yra vienintelis autografų kolekcijos kaupimo būdas. Pavyzdžiui, J. Kukšto autografų kolekciją sudaro vien asmeniškai gauti autografai. Toks autografų gavimo būdas yra populiariausias ir tarp kitų kolekcininkų (R. Volodka, R. Vaitiekūnas, A. V. Matulionis).

Labiausiai paplitęs šaltinis asmeniškai gauti žymaus asmens autografą yra apsilankyti renginyje, kuriame jis dalyvauja. Pavyzdžiui, J. Kukštas autografus knygoje prašo pasirašyti vykstant jų pristatymui. Jei neturėdavo autoriaus knygos po ranka, paduodavo užrašų knygelę ar tiesiog iškarpa iš žurnalo. Šiuo metu kolekcininkas dainuoja chore, vaidina saviveikliniame teatre. Gastrolių metu jo autografų kolekcija akivaizdžiai papilnėja⁵⁰. Meno kūrėjų ir atlikėjų autografus renkantis R. Vaitiekūnas teigia, kad beveik visi autografai gauti asmeniškai. Atlikėjų, kurių autografus nori gauti, jis laukia po kiekvieno koncerto ar spektaklio prie tarnybinio įėjimo⁵¹.

Kitų Lietuvos kolekcininkų asmeniškai gauti autografai taip pat sudaro didžiąją jų rinkinių dalį. Antai beveik visi A. V. Matulionio kolekcijos autografai gauti asmeniškai. Kolekcininkas autografus dažniausiai renka įvairiuose susitikimuose, po disertacijų gynimo, konferencijose, seminaruose, kongresuose, parodose, mugėse, suvažiavimuose. Nemaža dalis autografų surinkta ir klasikinės muzikos koncertuose. Jis buvo ištikimas visų keturiolikos Vilniuje vykusių „Didžiųjų muzikos paradų“ žiūrovas ir jų dalyvių autografų rinkėjas. R. Venckus autografus gaudavo susitikimuose su rašytojais ar kitais menininkais. Jam tokiu būdu gautas autografas (jeigu dar su šiltu palinkėjimu) neabejotinai turėdavo didesnę emocinę krūvį, nei gautas kitu būdu⁵². S. Sajauskas ypač vertina įžymių asmenų jam rašytus (pasirašytus) svei-

kinimus, kvietimus į įvairius renginius. Paprastai tai būna šilti, malonūs, nuoširdūs autografa, nes dauguma juos rašiusių žmonių yra geri kolekcininko pažįstami⁵³.

Autografus galima rinkti ne tik per renginius, bet ir darbovietėse. Tai dar vienas asmeniškai gautų autografų šaltinis. Pavyzdžiui, R. Vaitiekūnas Šiaulių dramos teatro aktorių autografus surinko tiesiog savo darbo vietoje. Nuo 1980 m., dirbdamas šiame teatre, nusprendė surinkti visų čia dirbančių ir dirbusių aktorių autografus. Per darbo dramos teatre laiką jis asmeniškai yra paprašęs autografų iš 116-os aktorių⁵⁴. Savo darbovietėse nemažai autografų yra surinkęs A. V. Matulionis. Ypač daug autografų gauta tuo metu, kai dirbo Lietuvos Respublikos Prezidento Algirdo Mykolo Brazausko patarėju kultūros, švietimo, mokslo ir religijų klausimais. Darbo reikalais teko susitikti su daugybe žymių žmonių. Kolekcininkas ypač brangina ir paties prezidento autografą: „Bendraminčiui ir bendražygiui Arvydui...“⁵⁵

XX a. 10-ajame dešimtmetyje į koncertus R. Volodka važinėdavo ne tik kaip paprastas klausytojas, bet ir kaip akredituotas žurnalistas: šešerius metus (1991–1996) vykdavo į Estijos roko festivalį „Rock Summer“. Ten, turint akreditaciją, vykusiose spaudos konferencijose R. Volodkai teko bendrauti su daugeliu koncertuojančių atlikėjų. Iš šių festivalių kolekcija buvo papildyta daugiau kaip 160 autografų⁵⁶. Beveik visi jo kolekcijoje esami pasaulio žvaigždžių autografaai atkeliaavo būtent iš minėto festivalio.

Autografų kolekcininkams (kaip ir dažnam iš mūsų) pasitaiko žymų žmonių sutikti ir atsitikinai: pavyzdžiui, einant gatve ar važiuojant viešuoju transportu. J. Kukštas vieną iš senesnių autografų (1968) ant žurnalo iškarpos gavo iš sunkiasvorio boksininko Jono Čepulio važiuodamas traukiniu⁵⁷.

Asmeniškai autografų prašantys kolekcininkai susiduria su įvairiais sunkumais. A. V. Matulionis, kaip ir kiekvienas kitas autografų rinkėjas, žino, kad gauti autografą iš žymaus atlikėjo (aišku, jei jis nėra pažįstamas) nėra lengva, todėl jis iš anksto tam pasirengia. Renkant autografus, pirmiausia pasidomima to atlikėjo biografija, įvertinama, kiek realu gauti parašą. Ne visada pavyksta patekti į renginį dėl paprastos priežasties – garsūs atlikėjai pritraukia minias gerbėjų, todėl kartais

49 SAJAUSKAS, Stanislovas. Ten pat.

50 *Autografų rinkėjas savo aistra užkrėtė ir anūkus...*

51 VAITIEKŪNAS, Rimantas. Mano žvaigždės..., p. 34.

52 SKUČAITĖ, Virginija. *Netradicinė LŽS nario aistra...*

53 SAJAUSKAS, Stanislovas. *Re: Autografaai [interaktyvus]. Pranešimas Rolandui Gustaičiui. 2015 m. rugpjūčio 31 d. Asmeninis pranešimas.*

54 VAITIEKŪNAS, Rimantas. *Mūsų prieglobsty: Šiaulių teatralų autografaai. Šiauliai, 1997, p. 3.*

55 MATULIONIS, Arvydas Virgilijus. *Autografų rinkimas...*, lap. 13.

56 Aklųjų ir silpnaregių skyriuje – žvaigždžių autografaai. *Bulvaras*, 2012, rugpjūčio 10, nr. 62, p. 1.

57 *Autografų rinkėjas savo aistra užkrėtė ir anūkus...*

nebelieka laisvų bilietų. Tokiais atvejais tenka gudrauti. Kolekcininkas prisiminė vieną atvejį, kai, negavęs bilieto į Luciano Pavarotti ir Placido Domingo koncertą, porą valandų iki koncerto įėjo į teatrą ir pasislėpė tualete – taip pateko į koncertą⁵⁸. Bet ir gavus bilietą ne visada pavykdavo prisibrauti iki artistų. Pavyzdžiui, Londone, Kovent Gardeno Karališkojoje operoje ar Milano La Scaloje, nusipirkus bilietą kur nors salės gale, mažai šansų prieiti arčiau scenos ir gauti autografa. Kai Maskvoje koncertavo garsioji prancūzų dainininkė Mireille Mathieu, iš bilietų pardavinėtojų įsigijo bilietą už nemažą kainą, tačiau vieta buvo palubėje ir iki dainininkės nepavyko prieiti. Bet ir sėdint greta scenos gali būti sunku prisibrauti į stropiai saugomus užkulsius. O užkulsiuose galima pasiklysti, kaip kolekcininkui atsitiko Prancūzijos nacionalinės operos teatro patalpose Paryžiuje. Nepavykus gauti autografo, kolekcininkas stengiasi pakalbinti bilietų kontrolierių ar rūbininką: iš jų galima sužinoti apie galbūt kitą dieną po spektaklio organizuojamą kokį nors susitikimą su pagrindinio vaidmens atlikėju. Taip kolekcininkui pasisekė Vienos nacionalinėje operoje, kai klausėsi Violetos Urmanos-Urmanavičiūtės Richardo Vagnerio operoje „Parsifalis“, o kitą dieną turėjo galimybę su ja susitikti operomanų organizuotame susitikime ir, žinoma, gauti autografa⁵⁹.

A. V. Matulionis teigia, kad asmuo gali atsisakyti duoti autografa dėl įvairių priežasčių, taip pat ir ideologinių. Pats kolekcininkas yra kairiųjų politinių pažiūrų, dėl to iš kai kurių Lietuvos Seimo narių konservatorių nėra gavęs autografa. Kita problema, dėl kurios autografo prašytojas gali likti be rezultato – netinkamas autografo prašymo momentas. Bet tai jau asmens kultūros problema. Reikia žinoti, kada galima prieiti prie artisto paprašyti autografo. Iš žymaus lenkų kompozitoriaus Kszysztofo Pendereckio kolekcininkas yra gavęs vertingą pastabą, kad muzikų ar artistų nevalia trukdyti prieš jų pasirodymą. Todėl paprastai autografai „medžiojami“ koncertų salių bei Operos ir baleto teatro užkulsiuose po pasirodymų. Bet ir tuomet reikia turėti takto ir mokėti išlaukti tam tikrą momentą, bent jau tiek, kad spėtų žmogus persirengti. Nes kartais galima pakliūti į abiem nemalonią situaciją, kai artistas persirengimo kambaryje maunasi kelnes, o autografo prašytojas pradaro duris⁶⁰. Kolekcininkas siūlo nepersistentgt, bet ilgai delsti taip pat nepataria, nes atlikėjas gali skubėti į kitą renginį. Reikia mokėti nuolankiai sutikti žinią apie atsisakymą pasirašyti. Prieš prašant reikia pagalvoti, ar žmogus apskritai tau galės pasirašyti, pavyzdžiui, dėl to, kad jis aklas ar serga Parkinsono liga⁶¹.

R. Vaitiekūnas beveik visada autografa eidavo prašyti po spektaklio prie teatro tarnybinių durų, tačiau ten solistų laukdavo minios gerbėjų – vieni norėdavo parašų, kiti iš arti pamatyti solistus. Atlikėjai ne visada būdavo geros nuotaikos ir ne visada dalindavo autografus. Atsisakymo priežastis dažniausiai būdavo nuovargis

po koncerto. O kartą koncerto metu Sankt Peterburgo meno festivalyje „Baltosios naktys“ R. Vaitiekūnas įteikė smuikininkui Gidonui Kremeriui rožių, kuris jas sviedė šalin. Pasirodo, koncerto metu smuikininkui negalima dovanoti rožių – jos su spygliais, gali rimtai sužeisti pirštus, o jam juk reikia griežti. Autografo tada negavo⁶². Tiesa, R. Vaitiekūnas išrankus – prašo autografo ne kiekvieno, o tik tų, kurie savo talentu jį sužavi. Kai į koncertus R. Volodka nuvykdavo kaip eilinis klausytojas, autografo laukdavo užkulisiuose, juos stengdavosi gauti iki koncerto, o kartais ir po koncerto. Tačiau ne visada galėdavo ten patekti, o patekęs ne iškart gaudavo autografa. Štai roko legendos „Deep Purple“ nario Iano Gillano po koncerto Rygoje laukė pusantros valandos, nes šis maudėsi. O paties R. Volodkos laukė visas autobusas⁶³. Be didelių problemų R. Volodka patekdavo į Vilniaus koncertų ir sporto rūmų užkulisius. Likus pusvalandžiui iki koncerto lengvai yra patekęs pas roko atlikėją Bony Tayler. Įteikė gvazdikų puokštę ir mainais už nuoširdumą gavo keturias atlikėjos nuotraukas su parašais – sau ir jį atvežusiems draugams⁶⁴. Kartais autografo nereikėdavo veržtis net į užkulisius. Ispanų dainininko Julio Iglesias autografa lengvai gavo prieš pasirodymą prie Koncertų ir sporto rūmų Vilniuje, kai jis atvažiavo limuzinu. Situacijos žvalgyti išlipę du apsauginiai buvo nustebę, nepamatę jokio minios susidomėjimo – laukė tik du moksleiviai ir R. Volodka⁶⁵.

Autografo kolekcijas galima papildyti ir paštu gautais autografais. R. Vaitiekūnas autografo paštu prašydavo jaunystėje, kai autografa norėdavo gauti kuo greičiau ir jų turėti kuo daugiau. Parašydavo daugybę laiškų. Darydavo taip: paimdavo nedidelį atviruką ar popieriaus lapelį, kurį įdėdavo į voką su užrašytu savo adresu. Tą voką su atviruku įdėdavo į didesnį voką, ant kurio užrašydavo adresatą, užkliudavo pašto ženklą ir išsiųsdavo. Kai garsenybė pasirašydavo, išsiųsdavo atgal. Keletas atlikėjų papildomai į voką įdėjo savo ekslibrisą ar nuotrauką⁶⁶.

R. Volodka taip pat paštu yra gavęs autografa iš pačios Yoko Ono – legendinio „Beatles“ grupės solisto Džono Lenono žmonos. Šis autografas – vienas vertingiausių jo kolekcijoje. Gavimo istorija tokia. 1987 m. į rankas kolekcininkui pakliuvo jaunimui skirtas užsienio žurnalas. O ten, paskutiniame puslapyje, atrado įvairių pasaulio roko žvaigždžių fanų klubų adresus. Sugalvojo pasveikinti grupes „Queen“,

58 MATULIONIS, Arvydas Virgilijus. Autografo rinkimas..., lap. 7.

59 Ten pat, lap. 15.

60 MILKEVIČIŪTĖ, Giedrė. Profesorius A. Matulionis – autografo medžiotojas...

61 MATULIONIS, Arvydas Virgilijus. Negauti autografai. Iš: *Re: Rimantas Vaitiekūnas* [interaktyvus]. Prisegtas Microsoft Word formato elektroninis dokumentas prie asmeninio pranešimo Rolandui

Gustaičiui. 2014 m. kovo 24 d.

62 VAITIEKŪNAS, Rimantas. *Susitikimų akimirkos*: meno žmonių autografai. Šiauliai, 1996, p. 121–122.

63 MOCKUTĖ, Angelė. Garsenybių autografai – tarsi gyvenimo dienoraštis...

64 Ten pat.

65 Ten pat.

66 Interviu su Rimantu Vaitiekūnu...

„Led Zeppelin“, dainininką Eltoną Johną ir kitus atlikėjus su šv. Kalėdomis. Išsiuntė 18 gražių sveikinimų su poezijos posmais. Laiškuose prisistatė didžėjumi nuo Baltijos krantų⁶⁷. Sulaukė penkių atsakymų, beveik visuose parašyta – norint dalyvauti fanų klubo veikloje, reikia atsiųsti 100, 50 dolerių, tuomet gausi marškinėlius ar kepuraitę su tos grupės („Queen“, „Led Zeppelin“) atributika. O 1988 m. vasario mėnesį gavo vinilo plokštelę su Yoko Ono autografu ant plokštelės voko. R. Volodka tuomet išsiuntė lietuvišką suvenyrą ir klausė, ar įmanoma gauti visų grupės „Beatles“ narių autografų. Gavo atsakymą, kad niekuo negalinti padėti⁶⁸.

Be asmeniškai gautų autografų, kitas kaupimo būdas yra autografo prašymas per tarpininką. R. Volodkos teigimu, dažnai gauti autografą ypač sunku, nes prie užsienio žvaigždžių gali neprileisti jų apsaugininkai. Gimtųjų Šiaulių arenoje jis jau nebegali plėsti savo kolekcijos, nes arenos apsauginiai prašyti autografų prie atlikėjų neprileidžia, todėl tam kartais prireikia pagalbininkų. Štai per Joe Cockerio koncertą Vilniaus „Žalgirio“ stadione pro tvorą dainininkui Marijonui Mikutavičiui prakišo vinilo plokštelės voką, šis ir gavo dainininko autografą⁶⁹.

A. V. Matulionio kolekcijoje yra autografų (tiesa, jų nedaug), kuriuos gavo ne jis pats, o jo pažįstami ar artimieji. Antai bičiulis Vladimiras Prudnikovas, kai buvo Lietuvos Respublikos kultūros ministru, sutiko ne vieną A. V. Matulionį dominusį žmogų, kurio paprašydavo autografo kolekcininkui. Surinkti Lietuvos krepšinio rinktinių narių parašus A. V. Matulioniui padeda Lietuvos krepšinio treneris, masažuotojas Juozas Petkevičius, kuris kartu su kolekcininko būsimoja žmona mokėsi Biržų internate⁷⁰.

Dar vienas autografų kolekcijos papildymo būdų – sunaikinimui skirtų autografų atsitiktiniai aptikimai. Tokio atvejo pavyzdys – Lietuvos gamtininkui ir rašytojui Vytautui Nedzinskui (1940–2002) priklausiusių apie 50 knygų ir brošiūrų (beveik visos – su autografais), atrastų prie šiukšlių konteinerių vienoje Vilniaus gatvėje⁷¹. Kolekcininkas R. Venckus knygas ne tik pirkdavo, jomis keisdavosi ar gaudavo kaip atlygį už darbus, bet ir yra radęs palėpėse, griauamuose namuose ar tiesiog išmestų, nes dažnai žmonės išmeta vertingą daiktą patys to nežinodami⁷².

Rečiau pasitaikantis autografų rinkimo būdas yra kito kolekcininko sukaupto autografų rinkinio ar atskirų autografų dovanojimas. Kolekcininkui R. Vaitiekūnui apie šimtą parašų su nuotraukomis padovanojo Latvijos nacionalinės operos kordebaletos šokėja ir ilgametė teatro darbuotoja Maja Zabavčik⁷³. S. Sajauskui dovanojimas – taip pat vienas iš jo autografų kolekcijos kaupimo būdų. Kai pakankamai išsireklamavo, kad domisi tuo, ko niekas nerenka, t. y. kaupia autografus, tai jo bičiuliai kolekcininkai jam padovanodavo „beverčių“, jų nuomone, popierukų, kurie, S. Sajausko akimis, buvo tikrai įdomūs. Taip gavo nemažą dalį šių laikų žymių asmenų autografų (daugiausia tai vienus dvasininkų kitiems dvasininkams

užrašyti šventiniai sveikinimai). Dalį įžymybių autografų S. Sajauskui padovanojo brolis Justinas, kuris, būdamas filatelistas, supranta, kaip kolekcininkui suteikti malonumą⁷⁴.

Autografų galima ir nusipirkti. Prekiauti autografais pradėta tada, kai ėmė plisti domėjimasis autografija. Pirmasis autografų rinkinio, priklausiusio hercogui Richelieu, aukcionas įvyko Paryžiuje 1801 m. Vėliau aukcionai pradėti rengti ir kituose didžiuosiuose Europos miestuose. Atsirado specialios autografų prekybos firmos, leidusios autografų katalogus (pirmas išleistas irgi Paryžiuje 1822 metais). Šiandien autografų rinka užsienyje labai išplėtota. Jais prekiaujama aukcionuose, specializuotose parduotuvėse, antikvariatuose. Prekyba autografais plinta ir internete.

S. Sajauskas kai kuriuos savo kolekcijos eksponatus irgi nupirko. Kai Kaune pasiskelbė ieškąs autografų, jam pasiūlydavo įsigyti ir itin žymių žmonių autografų, bet kainos kolekcininkui atrodė astronominės ir autografų tekdavo atsisakyti, nors vieną (su vyskupų Baranausko ir Paliulionio autografais) brangiai nupirko komiso parduotuvėje, sumokėdamas apie 300 litų. Dar tiek pat kainavo restauravimas⁷⁵.

Lietuvoje knygų su autografais galima įsigyti antikvariatuose. Štai Vilniuje Dominikonų gatvėje esančiame antikvariate knygos su autografais sudėtos į atskirą spintos lentyną, kurioje maždaug 200 autografuotų leidinių (daugiausia grožinės literatūros). Kaune V. Staniulio knygyne-antikvariate pasitaiko autografuotų knygų, rankraščių, laiškų, dokumentų. Knygų su autografais galima aptikti ir įvairiuose sendaikčių turguose. 2014 m. sendaikčių turguje ant Tauro kalno Vilniuje vienas prekiautojas knygomis šio straipsnio autoriui papasakojo, kaip įsigijo 10 aktoriaus Donato Banionio autobiografinių knygų ir jas nunešė pasirašyti aktoriui, tuo metu gulėjusiam ligoninėje. Vėliau visas knygas išpardavė. Atgimimo pradžioje gausiai organizuotuose aukcionuose būdavo parduodamos knygos ir su autografais – apie autografų buvimą, kaip individualią knygos ypatybę, informuodavo aukcionų katalogai.

67 MOCKUTĖ, Angelė. Garsenybių autografai – tarsi gyvenimo dienoraštis...

68 Rolando Gustaičio interviu su Romualdu Volodka...

69 GRIŠKUTĖ, Viktorija. Turintis artimiausią ryšį su bitlais...

70 MATULIONIS, Arvydas Virgilijus. Autografų rinkimas..., lap. 20.

71 Plačiau apie tai: GUSTAITIS, Rolandas. Autografas „Vytautui, Didžiajam Žuvinto kunigaikš-

čiui“. *Tarp knygų*, 2014, nr. 10, spalio, p. 30–31.

72 *Kolekcionierius Ričardas Venckus: „Aš pakeliu tai, kas mėtosi“...*

73 VAITIEKŪNAS, Rimantas. Mano žvaigždės..., p. 33.

74 SAJAUSKAS, Stanislovas. *Re: Autografai [interaktyvus]*. Pranešimas Rolandui Gustaičiui. 2015 m. rugpjūčio 31 d. Asmeninis pranešimas.

75 Ten pat.

Autografų kolekcionavimas yra sudedamoji kolekcininkų tam tikros profesinės veiklos ir laisvalaikio leidimo dalis, su ja susijusi bei ją papildanti. Šiandienos Lietuvos autografų kolekcininkai labiausiai domisi dabarties žymių Lietuvos meno, kultūros, mokslo, visuomenės, politikos, sporto atstovų, užsienio muzikos atlikėjų bei aktorių autografais. Pasirenkamos asmenybės, bet ne temos, renkami tik iškilių asmenų, bet ne tam tikro istorinio laikotarpio visų garsių asmenybių autografai. Neigiamai visuomenėje vertinamų Lietuvos istorinių asmenybių autografai kaip kolekcionavimo objektai nėra populiarūs.

Lietuvoje populiariausios eklektinės (mišrios) kolekcijos, kurias sudaro tarpusavyje nesusiję autografai įvairiomis kolekcininkui artimomis temomis. Svarbiausias tokių kolekcijų autografų atrankos kriterijus – emocinis ir intelektualinis autografo patrauklumas. Galima teigti, kad net ir neigiamai vertinamų asmenybių autografai gali būti vertingi, jeigu kolekcionavimo objektai būtų ne atskiri asmenys, o tam tikri istoriniai laikotarpiai. Temų, o ne asmenybių pasirinkimas leistų išsamiau atskleisti sudėtingas Lietuvos istorijos epochas (karus, okupacijas), o tokie teminiai autografų rinkiniai galėtų būti sėkmingai panaudoti kaip ikonografinė medžiaga, pavyzdžiui, iliustruojant istorines monografijas ar kitokius veikalus, ar kaip pedagoginė priemonė paskaitoms ir kt.

Istorinių asmenybių autografus Lietuvos kolekcininkai dažniausiai įsigyja pirkdami (sendaikčių turguose, antikvariate, iš kitų kolekcininkų ir pan.), o savo amžininkų autografus renkantys kolekcininkai dažniausiai asmeniškai prašo juos užrašyti per įvairius renginius – koncertus, knygų pristatymus ir kt. Galima daryti išvadą, kad priklausomai nuo to, kokio pobūdžio kolekcija kaupiama (Lietuvos istorinių asmenybių ar kolekcininko amžininkų), skiriasi kaupimo būdai ir šaltiniai.

Asmeniškai gauti autografai yra Lietuvoje populiariausias ir labiausiai paplitęs autografų kolekcijų kaupimo būdas. Autografus kolekcininkai gauna iš tokių šaltinių: 1) per įvairius renginius – koncertus, knygų pristatymus, mokslines konferencijas; tai populiariausias autografų gavimo šaltinis; 2) darbovietėse; 3) paštu, prieš tai nusiuntę pageidaujamo autografo autoriui laišką su prašymu (šis autografų gavimo šaltinis naudojamas rečiau). Kiti autografų kaupimo būdai yra: 1) autografo gavimas per tarpininką (šaltiniai panašūs, kaip ir gaunant autografą asmeniškai); 2) pirkimas sendaikčių turguje, antikvariate, aukcionuose ir kitur; 3) dovanojimas; 4) atsitiktiniai radiniai. Lyginant su knygų kolekcijų kaupimo būdais (pirkimas, mainai, dovanos, paveldėjimas), šiandienos Lietuvoje nerasta nei autografų mainų, nei jų paveldėjimo atvejų.

1. Aklujų ir silpnaregių skyriuje – žvaigždžių autografa. *Bulvaras*, 2012, rugpjūčio 10, nr. 62, p. 1.
2. *Autografai ne tik knygoje...*: parodos katalogas: dokumentai, laišškai, atvirukai, knygos. Paruošė Janina Baltaduonienė. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygnas salonas, 1996. 38, [1] p., [2] faks. lap.: iliustr.
3. *Autografų rinkėjas savo aistra užkrėtė ir anūkus* [interaktyvus]. Mažeikiai: UAB „Santarvės laikraštis“, 2009 m. balandžio 9 d. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.santarve.lt/zmones/autografu-rinkejas-savo-aistra-uzkrete-ir-anukus/>>.
4. Autografas. Iš *Lietuvių enciklopedija*. Boston, 1953, t. 1, p. 481.
5. BAUŠAITĖ, Rūta. Lietuvos kūrėjų autografai. *XXI amžius*, 2003, vasario 26, nr. 16, p. 1.
6. *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas*. Sudarė Domas Kaunas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2001. 143 p.
7. GRIŠKAITĖ, Reda. „...noriu būti Tavo Knygoje...“: XIX amžiaus pirmosios pusės moterų atminimo albumai. Iš *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje*: straipsnių rinkinys. Sudaryt. Arvydas Pacevičius. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 327–402.
8. GRIŠKUTĖ, Viktorija. Turintis artimiausią ryšį su bitlais. *Šiaurės kryptis*, (Šiauliai), 2009, vasario 12, nr. 16, p. 15.
9. GUSTAITIS, Rolandas. Autografas „Vytautui, Didžiajam Žuvinto kunigaikščiui“. *Tarp knygų*, 2014, nr. 10, spalio, p. 30–31.
10. Interviu su Rimantu Vaitiekūnu (garso įrašas). Šiauliai, 2014 m. lapkričio 7 d. Autoriaus archyvas.
11. Interviu su Romualdu Volodka (garso įrašas). Šiauliai, 2014 m. lapkričio 7 d. Autoriaus archyvas.
12. JAKUTIS, Ričardas. Gyvenimo filosofija – muzika. Vienas pirmųjų didžėjų Lietuvoje, šokdinęs žmones 35-erius metus, palieka sceną. *Šiauliai plus*, 2010, lapkričio 26, nr. 340, p. 13–14.
13. JAKUTIS, Ričardas. Klasikinės kultūros riteris. *Šiauliai Plus*, 2014 vasario 21, nr. 509.
14. KAUNAS, Domas. Einšteino autografas. *Mokslas ir gyvenimas*, 1999, nr. 4, p. 5–7.
15. *Kolekcionierius Ričardas Venckus: „Aš pakeliu tai, kas mėtosi“* [interaktyvus]. 2010 m. rugsėjo 15 d. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://siena.kauko.lt/?p=156>>.
16. *Lietuvos kūrėjų autografai*: parodos, skirtos Vasario 16-osios 85-mečiui, katalogas. Sudarė Stanislovas Sajauskas. Kaunas, 2003. 94, [1] p. ISBN 9955-03-148-4.
17. MATULIONIS, Arvydas Virgilijus. Autografų rinkimas. Iš *Re*: Rimantas Vaitiekūnas [interaktyvus]. Prisegtas Microsoft Word formato elektroninis dokumentas prie asmeninio pranešimo Rolandui Gustaičiui. 2014 m. kovo 24 d. [žiūrėta 2015 m. kovo 2 d.], lap. 12.
18. MILKEVIČIŪTĖ, Giedrė. Profesorius A. Matulionis – autografų medžiotojas. *Julius / Brigita*: „Respublikos“ leidinys, 2013, kovo 9, nr. 10, p. 16.
19. MOCKUTĖ, Angelė. Garsenybių autografai – tarsi gyvenimo dienoraštis. *Šiaulių kraštas*, 2003, rugsėjo 20, p. 7.
20. NAVAITIS, Vytautas. *Lietuvos rekordų knyga*. Vilnius: Žara, 2003, p. 208.
21. PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuvos egodokumentinio paveldo samprata ir tyrimų kryptys. Iš *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė*: straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 113–126.
22. RENDELL, W. Kenneth. Who collects autographs and manuscripts, and why: the philosophy of collecting. In *Autographs and Manuscripts: A Collector's Manual*. Ed. by E. Berkeley. New York: Scribner, 1978, p. 63–65.
23. SAJAUSKAS, Stanislovas. *Re*: Autografai [interaktyvus]. Pranešimas Rolandui GUSTAIČIUI. 2014 m. kovo 14 d. Asmeninis pranešimas.
24. SAJAUSKAS, Stanislovas. *Re*: Autografai [interaktyvus]. Pranešimas Rolandui Gustaičiui. 2015 m. rugpjūčio 31 d. Asmeninis pranešimas.
25. SAJAUSKAS, Stanislovas. Autografas – žmogaus

- sielos materialusis pavidalas. *Kolekcija*, 1998, nr. 5, p. 67.
26. SKUČAITĖ, Virginija. *Netradicinė LŽS nario aistra* [interaktyvus]. Kaunas, LŽS Kauno apskrities skyrius [žiūrėta 2014 m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kaunojournalistai.lt/12023/>>.
27. STANIULIS, Vidmantas. Bibliofilo žodis. Iš *Autografai ne tik knygoje...*: parodos katalogas: dokumentai, laiškai, arvirukai, knygos. Kaunas, p. 5–6.
28. VAITIEKŪNAS, Rimantas. Mano žvaigždės. *Kolekcija*, 1995, nr. 2, p. 33.
29. VAITIEKŪNAS, Rimantas. *Mūzų prieglobsty*: Šiaulių teatralų autografai. Šiauliai: Saulės Delta, 1997. 124, [4] p. : iliustr., portr. ISBN 9986-458-67-6.
30. VAITIEKŪNAS, Rimantas. *Susitikimų akimirkos*: meno žmonių autografai. Šiauliai, 1996. 156, [3] p. : iliustr. ISBN 9986-458-34-X : 5.00.
31. VENCKUVIENĖ, Audra. Ant kambario sienų – estrados žvaigždžių atspindžiai. *Šiaulių naujienos*, 2001, birželio 14, p. 16.
32. ZIEMELIS, Jonas. *Autografų paroda „atminties seifių raktai“ (iš A. Krištopaičio, R. Volodkos, J. Krievicko ir Šiaulių „Aušros“ muziejaus rinkinių)* [interaktyvus]. 2004 m. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: http://www.muziejai.lt/prev_vers/siauliai/autografu_paroda.htm
33. ZUBIENĖ, Gitana. Linksmybės receptą žino Romualdas Volodka. *Šiaulių naujienos*, 1996, lapkričio 12, p. 3.
34. Автографы. In *Энциклопедический словарь под редакцией профессора И. Е. Андреевского*. С. Петербург: Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон, 1890, т. 1, p. 123.

COLLECTION OF AUTOGRAPHS IN MODERN LITHUANIA

Rolandas Gustaitis

Summary

Collection of autographs emerged in Europe in the sixteenth century, together with the spread of the written language. In later centuries, this type of collection became popular in many European countries and USA. Relevant media articles and rare exhibitions of autographs show that although collection of autographs does exist in Lithuania as a particular type, knowledge about it is limited. Both autographs and, in general, their collection are the subject of limited scientific research in Lithuania. However, collection of autographs as a phenomenon is out of the scope of the aforementioned research. The present article examines the current Lithuanian collectors of autographs, their collecting motives, thematic composition of collections, methods of collection and sources of collections.

The research revealed that collection of autographs is an integral part of certain professional activity and leisure time of collectors, which is related and complementary to it. Among Lithuanian collectors of autographs, the most popular are the autographs of contemporary famous Lithuanian representatives of art, culture, science, public, politics and sports as well as famous foreign musicians and actors. Personalities, but not themes are selected, the autographs of famous persons, but not of all famous persons of a certain historical period are collected. The autographs of Lithuanian historic personalities, subject to a negative attitude, are not popular as the objects of collection.

In Lithuania, the most popular are eclectic (mixed) collections, which consist of unrelated autographs on various themes that are close to the collector. The most important criterion for selec-

tion of autographs for these collections is an emotional and intellectual attractiveness of an autograph. It might be argued that even the autographs of negatively viewed personalities can be valuable, if certain historical periods rather than individual persons are chosen as the objects of collection. Thus, selection of themes rather than persons would allow to fully reveal complex epochs of Lithuanian history (wars, occupations), while the aforementioned thematic collections of autographs could be successfully used as iconographic material, for example, to illustrate historical monographs or other works in publishing, or used as educational tool for lectures, etc.

Lithuanian collectors usually acquire the autographs of historical persons by purchasing them (in flea markets, antique shops, from other collectors, etc.), while the collectors of autographs of contemporary people generally ask for them personally during various events (concerts, book presentations, etc.). It might be concluded that subject to the nature of collection (of historical persons or collector's contemporaries), the methods of autograph collection and their sources differ.

Personally obtained autographs are the most popular and the most common method to collect autographs in Lithuania. In this way, the collectors get autographs from the following sources: 1) during various events (during concerts, book presentations, scientific conferences); it is the most popular source of autographs; 2) in workplaces, 3) by post after sending the request for autograph to the preferred author; even though this source of obtaining autographs is the most rare. Other methods to collect autographs are the following: 1) through intermediary (the sources are similar as getting the autograph personally); 2) purchase (flea market, antiques, auctions, etc.), 3) gift, 4) accidental findings. In comparison with methods of collecting books (purchase, exchange, gifts, heritage), no exchange of autographs and no heritage cases are found among the current Lithuanian collectors of autographs.

*Įteikta 2015 m. birželio 30 d.
Priimta 2015 m. rugpjūčio 18 d.*